

מהדורת וויינרעב
גליון שבועי
מסות מסעי | תשפ"א

משא ומתן

יו"ל ע"י בית הוראה עץ חיים | בנשיאות הרב חיים קאהן שליט"א | גליון תכ"א

לז"נ האישה החשובה מרת מינדל בת ר' משולם זאב הארטשטיין ע"ה

מעשה שהיה

ולזבולון אמר (ב) תקציר

משובע

יעקב: ר'

דניאל דיימאנד רוצה לערוך עם אחיו, ר' יעקב, הסכם 'יששכר וזבולון', שהוא יתמוך בו בסכום נכבד מדי חודש, ויטול חצי משכר תורתו של ר' יעקב.

אך ר' יעקב רוצה לברר כמה שאלות:

א. האם אכן זו העיסקה הטובה ביותר עבור ר' דניאל? אולי כדאי לו לחפש תלמיד חכם יותר גדול מר' יעקב? או אולי לחפש מישהו שעדיין אינו תלמיד חכם, ועל ידי התמיכה יוכל ללמוד ולגדול לתלמיד חכם? ואולי בכלל כדאי לתמוך בכולל שבו לומדים הרבה תלמידי חכמים?

ב. אולי 'הסכם יששכר וזבולון' הוא רק כשמכח הכסף שנותן ה'זבולון', ה'יששכר' יכול ללמוד תורה מכאן ולהבא. אבל ר' יעקב טרוד בגלל החובות מנישואי ילדיו, שהם חובות מהעבר, ואולי באופן זה ה'זבולון' אינו נוטל חלק בשכר התורה של ה'יששכר'?

ג. האם כדאי לו לר' יעקב לעשות הסכם כזה, או שמן הראוי להתחזק בבטחון בקב"ה, ולא לעשות 'מסחר' בשכר תורתו?

בשבוע שעבר ראינו את מקור הענין של 'הסכם יששכר וזבולון', ושלרוב הראשונים ההסכם הזה מועיל רק אם עשו אותו מראש, לפני הלימוד, וכך נפסק להלכה.

עתה נדון לגבי השאלות הנ"ל.

א. יש שכתבו שכדאי לתמוך במי שאינו ת"ח, אם על ידי התמיכה יוכל לגדול ולהיות ת"ח, שבה יטול התמוך בשכר העמדת תלמיד חכם מעיקרא

(שו"ת אגרות משה י"ד ח"ד סי' לז), אך יש שכתבו שעדיף לתמוך במי שהוא כבר ת"ח, שכבר ידוע

כי הוא לומד ברצינות, וכך הנותן בטוח יותר שהוא מחזיק תורה בכספו (יוסף אומץ, סדר הלימוד בעצמו, עמ' 274). יש שכתבו שעדיף לתמוך בהרבה לומדים, מאשר רק בת"ח אחד (עיי' ראש דוד לחיד"א,

פרשת משפטים, שו"ת חת"ס ח"ו ליקוטים סי' ט, ושו"ת מנחת יצחק ח"א סי' פז), ויש שכתבו שיש בזה את כל דיני הקדימה כמו בצדקה, ולכן קרוביו קודמים לת"ח אחרים (פלא יועץ, ערך 'חיוזוק').

ואם כן, כיון שיש הסוברים שיש בזה דיני קדימה, הרי ר' יעקב קודם לת"ח אחרים משום שהוא אחיו של ר' דניאל. וגם לסוברים שכדאי לתמוך באופן שהתמיכה תהיה יותר משמעותית

פסקי דינים

דיני דינים - ח' הרב חיים קאהן שליט"א

לדון יחידי והעמדת בי"ד

לדון יחידי

כבר התבאר שדיין מומחה לרבים כופה לדון לפניו^[1], ומ"מ מצות חכמים שיצרף אחרים עמו ולא ידון יחידי^[2]. יש שכתבו שאף אם קבלו אותו הבעלי דין לדון להם ואינו דן בכפייה, לא יעבור על דברי חכמים שלא ידון יחידי^[3], מאידך יש שכתבו שאפילו לא קבלו אותו בפירוש אלא באו לפניו לדון מותר לו לדון יחידי^[4] (אפילו ממידת חסידות)^[5].

בזמנינו

יש שכתב שרק במומחה מהני קבלה לדון יחידי לכתחילה, אבל בזמן הזה שאין לנו מומחים, אפילו קבלו אותו עליהם בפירוש שידון להם, הואיל ובסתם כוונתם שידון להם דין תורה אין לדון יחידי אלא אם כן מפרש להם שאינו יודע לדון דין תורה (שממילא מקבלים אותו אף לטעות), א"כ הדין פשוט מאוד שלזה אף האידנא יודעים לדון דין תורה^[6].

עוד כתב בזה, שהלוא יש לדיינים לעשות כל מה שאפשר שיעשו פשרה^[7], ועוד שכתוב בירושלמי שצריכים הדיינים להתרחק בכל היכולת שלא יקבלו עליהם לדון דין תורה^[8].

יש שכתבו שבמקום שנהוג שרב העיר פוסק דיני ממונות, אם באו לפניו שידון להם, בוודאי כוונתם שיפסוק לפי הבנתו וממילא הוא כמו שקיבלו אותו בין לדין ובין לטעות^[9].

כתבו הפוסקים שהבאים לדון לפני אחד או שנים דיינים שאינם מומחים (הגם שהם דיינים גמרי) צריך שיקבלו עליהם בפירוש כמו קבלת דיין פסול^[10].

שטרי בירורין

מטעם זה נכון שקבלת הדיינים תהיה באופן שמועיל אפילו לקבל את הפסולים לדון, ואכן נוהגים הבתי דין האידנא לכתוב אפילו בשטרי בירורין של שלושה דיינים שהבעל דין מקבל את מרות הדיינים בין לדין, בין לפשרה ובין לטעות^[11]. וכתבו הפוסקים שהדיינים יכולים לדון רק על מה שבעלי דין קבלו עליהם (בפירוש)^[12], ומטעם זה מפרשים בשטרי בירורין את הנושא שבעלי דין קבלו את הדיינים עליהם.

האם בזמנינו ידון דיין יחידי

העמדת דיין

מה שהתבאר שגם אם רק דיין אחד מתוך השלושה הוא 'גמיר' דינם כבי"ד שיכול לדון דיני ממונות^[13], זהו באקראי, אבל בכל מקום של קבוץ בני ישראל חייבים להעמיד להם בית דין קבוע^[14], ואזי צריך כל אחד מהדיינים ראוי להיות דיין, ומנו בזה התנאים דלהלן, ירא שמים, הגון במידות^[15], חכם בחכמת התורה שיודע לפסוק דינים^[16]. ברם, כתבו הפוסקים שאם לא נמצאו דיינים עם המידות האמורים, הם כשרים לדון וממנים אותם לבית דין^[17].

הממנים דיין, כגון טובי הקהל שנבחרו למנהיגי הציבור לצורך זה^[18], שמינו דיין שאינו הגון או אינו חכם בתורה עוברים על כמה לאוין^[19], וכאילו העמידו אשירה^[20], וכן אסור למנות דיינים בלי הסכמת הציבור^[21].

אסור לשני דיינים שמטבעם לא שווים בדעתם זה זה ע"י לישיב בדין יחד, וכ"ש אם שונאים זה את זה^[22].

[1] סנהדרין ה' א', סי' ג' סעיף ב' ושם מחלוקת הפוסקים בגדר מומחה. גליון ת"כ [2] אבות פרק ד' משנה ח', שאין דן יחידי אלא אחד, סי' ג' ע"פ ר' ור"ע. האם דיין המחזיק רבים עליהם ככלל זה, ואכן בתפארת ישראל שם אות מ"ו כתב א"ף שהוא יחיד מומחה שהוקבע מהציבור, וכן משמע מלשון המאירי בשיטה מקובצת ב"ק פ' א' ע"ש. [3] לבוש סי' ג' סעיף ג' (וראה הגהות מוהר"א אזולאי שם), ובש"ת מהרש"ל סי' ל"ה הובא בש"ך סי' ג' ס"ק י' כתב שאסור מפני שגובר על דברי חכמים. [4] ב"ח סי' ג' סעיף ט', שו"ת שארית יוסף סי' י"ז ע"פ הירושלמי סנהדרין פרק א' הל' א', וכן ה"טו"ז והש"ך שם, וגר"א בלילקוט על דברי חכמים, ועיי' בתוס' יו"ט שם שתמה דהא מוטב שיהיה הדין ברבים (סעיף ד'). ונראה שהשגתו היא על מה שכתב שאינו אפילו מידת חסידות, דהא דינא דסעיף ד' הוא כי היכי דלימטי וכו' וזה שייך אף אם אינו דן בכפייה (וע"פ אורח ש"ק ח'). וראה משנה למלך הל' סנהדרין פרק ג' הל' ו"א, (ובגהות מהרש"ם שדפס מחדש כתוב ע"ז דלא כש"ך, ולכאורה הש"ך לא קאי ע"ז), [6] ש"ך סי' ג' ס"ק י' הגם שמכריע לדינא דלא כמהרש"ל, וכן העתיק הגה"מ חידושים סי' ק"ז, וע"ע אורח ש"ק ח' תקנת מיץ בזה. וע"ע בנחל יצחק לטעמי' ג' שמיישב שיטת מהרש"ל. ובקצוה"ח סי' ק"ד כתב העיר ע"ז דהא בדברים פשוטים שצריך ב"ד אף מומחה לא מהני (כפי שביאר בס"ק ב'), ואילו בשאר דברים צריך עיונא רבה. [7] ראה סנהדרין ז' א', סי' י"ב סעיף ב', ואף אם הוא מומחה חייב לשלד אותם דלא כבי"ד שעושה פשרה תמיד נקרא בי"ד משובח (הגם שכתב ה"טו"ז בשם מהר"ל שאין לרדוף כ"כ אחר הפשרה), וא"כ האידנא ודאי שצריך לעשות כל מה דאפשר לעשות פשרה. [8] סי' י"ב סעיף כ' ע"פ הירושלמי סנהדרין פרק א' מרשב"י שלית חכים לדון דין תורה, ואף זה בדיינים מומחים. וראה ש"ך הנ"ל. [9] ערוך השולחן ע"ו ועיי' בספר קבוץ הפוסקים עמ' נ"ו מכמה פוסקים שרב הקהילה יכול לכוף לדון לפניו. [10] פתחי תשובה סי' ג' ס"ק א' משר"ת שבות יעקב חלק א' סי' קל"ז (באה"ד) דמה שכתב הירושלמי הנ"ל שדי כמה שבאו לפניו הוא בדין מומחה אבל אחד או שנים שאינם מומחים (אע"פ שהם גמרי) או (תלתא שלא גמרי כלל [שלוש] אינו בכלל דיינים)) צריכים לקבל בקבלת פסול, (הכרחית כמ"א וש"ך שרוב הפוסקים כר"ב, ולפי הקצוה"ח שם דבר שצריך ב"ד הוא לכונ"ע) השיעור על מה שכתב הכנה"ג אות ט"ו שאם באו לפניו הוא קבלו עליהם. [11] ולדון בפשרה בכל אופן צריך קבלת קנין, כפי שיבאר עוד בע"ה. [12] ראה עוד בכנה"ג הגה"ט ח' ממהרש"ם ח"מ סי' ד', שאם כתוב בקומפורמיס (שטרי בירורין) שידונו על מה שיפול ביניהם (חילוקי דין), שהכוונה על מה שיפול אח"כ אבל המשך ההערת בעמוד ב'

גזל שינה (א)

שאלה: אני נמצא במחנה של בחורי ישיבה. תפילת שחרית היא בשעה 8, ויש בחורים שקמים לפני התפילה בכדי ללמוד, וחלקם - לא. אותם בחורים הקמים מוקדם, מכינים לעצמם שיעון מעורר לשעה שהם רוצים לקום, אך ישנם בחורים אחרים הטוענים שזה מפריע להם להמשיך לישון, וזהו 'גזל שינה'. כמו כן בשעת השינה בלילה, ישנם שהולכים לישון מוקדם, וישנם כאלו המגיעים מאוחר, ומפריעים בכך לאלו שכבר יושנים.

השאלה שלי, האם יש כזה מושג 'גזל שינה'? ואם כן, האם יש שעות שבהם מותר למי שצריך להרעיש, ואחרים לא יכולים למנוע מטעם 'גזל שינה'?

תשובה: ראשית, אכן יש לברר אם יש כזה מושג 'גזל שינה'.

הנה, בפי העולם מורגל לקרוא להפרעת שינה לחבירו בשם 'גזל שינה', וכך מובא בשם החפץ חיים (החפץ חיים ופעליו עמ' תתרצ) שהיה אומר: המעיר את חבירו משנתו, הנהו גזלן, שגזל ממנו את מנוחתו, וגזילה זו אין לה השבה.

אמנם, כבר העירו הפוסקים שאין בזה 'גזל' כפשוטו, והגדרת דבר זה כ'גזל' אינה אלא על דרך המוסר (ראה שו"ת שבט הלוי ח"ז סי' רכד, ופתיחי חושן גבה פרק ט"ו הע"ג). אך לאמיתו של דבר, המפריע לחבירו לישון אכן עובר על איסור, וכפי שיתבאר.

נאמר בתורה (ויקרא כה, ז) 'לא תנוג איש את עמיתו', ודרשו חז"ל (ב"מ נח,): שהכוונה היא על אונאת דברים. והיינו שלא לגרום צער לחבירו (אונאה) הוא לשון צער. שערי תשובה לרבנו יונה ש"ג אות כד) על ידי שיאמר לו דברים שיכאיבוהו ויצערוהו. למשל, לא יאמר למוכר בכמה אתה רוצה למכור חפץ זה כאשר אין בדעתו לקנותו, שיש למוכר צער כאשר הוא סבור שמצא קונה, ולבסוף אינו מוכר. וכן לא יאמר לחבירו בעל תשובה 'זכור מעשיך הראשונים', שבכך מביישו ומצעריו. וכן אם נשאלה שאלה על דבר חכמה לא יאמר למי שאינו יודע אותה חכמה 'מה תשיב בדבר זה', וכן כל כיצוא בדברים אלו (סי' רכח טע"ד).

איסור זה של אונאת דברים הוא לאו דוקא אם עושה כן בדיבור, אלא אף במעשה, כגון המראה פנים זעופות לחבירו (יראים סי' ק"פ, וראה הלכות משפט סי' רכח ס"ק יב-ג), ויש שכתבו שאף במצעריו בשב ואל תעשה, כגון גבאי ביה"כ שאינו רוצה לעשות 'מי שברך' לאחד מביה"כ (חקרי לב י"ד ח"ג סי' פ, וראה מה שכתבנו בקו ההלכה גליון קצט). וכתב החינוך (מצוה שלה): ולא יהיה באפשר לכתוב פרט על הדברים שיש בהן צער לבריות, כאל כל אחד צריך להזהר כפי מה שיצאה, כי השם ברוך הוא יודע כל פסיעותיו וכל רמיותיו, כי האדם יראה לעינים והוא יראה ללבב (וראה כמה דוגמאות בדברים שהכחיים בפתיחי חושן גביה, פרק טו הע"ג).

לפי זה, יש שכתבו שהמעורר את חבירו, או מפריע לו מלהרדם, עובר בזה על איסור אונאת דברים (שו"ת קרן לדוד או"ח סי' יח, והאריך לדון אם מותר ואם חייב להקיץ את חבירו כדי שיקיים מצוה דאורייתא או דרבנן, או להפרישו מאיסור). ויש שכתבו שאיסור אונאת דברים הוא רק כשמצעריו בצער גדול, אך על כל פנים יש בזה ביטול מצות עשה של 'ואהבת לרעך כמוך' (אגרות דחדוותא עמ' רכז).

ויש שחידש, שהמקיץ את חבירו ומצעריו, הרי הוא כחובל בו חבלה שאין בה אלא צער (הגר"י זלמן נחמי' גולדברג, קובץ בית אהרן וישראל גליון קב עמ' קלג). ולפי זה אם עשה כן בידיים, הרי הוא חייב לשלם על הצער (ואף שאין דנים צער בב"ד בזמנינו, כמבואר בסי' א טע"ב, מ"מ המזיק עצמו חייב לשלם, והוא חיוב גמור, כמבואר שם בקצה"ח סק"ז), ואם רק העירו בקול, הרי זה מזיק בגרמא, שהוא חייב לצאת ידי שמים (כמבואר בסי' תכ טע"י לב, והיינו שצריך לפייסו עד שיתפייס, ואפילו בדמים). אך יש לעיין בזה, שמא אין זה נחשב כלל כמעשה הכאה וחבלה.

הנה, כל מה שנתבאר עד עתה הוא לגבי המעיר את חבירו או מפריע לו מלישון בלא סיבה, ובזה יש לומר שהוא מצער את חבירו שלא כדין. אך בנידון שלנו אותם המפריעים מתנהגים כדרכם, שדרך בני אדם לקום בעזרת שיעון מעורר, וכן דרכם להרעיש קצת כשהולכים לישון, ואם כן מסתבר שאין בזה כל כך משום אונאה, והנידון בזה הוא מכח נזקי שכנים, ונדון בזה בע"ה בשבוע הבא.

(significant) להרבות תורה, מסתבר שהדבר תלוי גם בדעתו של הזבולון, וכשם שבהשקפה בעיסקה הוא בודק אם העיסקה הכי מתאימה לו, גם מבחינת הרווח, וגם מבחינת הביטחון, הוא הדין בהסכם 'ששכר וזבולון', אם ר' דניאל מרגיש שהוא בטוח יותר לעשות עיסקה זו עם אחיו, משום שהוא יודע בו שהוא תלמיד חכם, ולומד בהתמדה, ושהוא אכן צריך את התמיכה הזו בשביל שיוכל ללמוד - מסתבר שאכן כדאי לו לעשות איתו את העיסקה, ואינו צריך לחפש 'הזדמנות' אחרת, שקשה לו לדעת אם אכן יהיה בה רווח רב.

ב. כפי שנתבאר בשבוע שעבר, הרבה ראשונים כתבו ש'הסכם יששכר וזבולון' מועיל רק כשעשו כן קודם הלימוד, ואז הסכפ של הזבולון עוזר ללימוד התורה שמכאן ולהבא, אך לאחר שהתלמיד חכם כבר למד, אי אפשר למכור את שכרו. משום כך, יש שכתבו שאם הת"ח לקח הלוואות בכדי שיוכל ללמוד, הרי שאם בא אחד ורוצה לפרוע את חובותיו, לא יוכל לבקש לסייל חצי משכרו, משום שהסכפ אינו עוזר ללימוד התורה שלהבא, אלא פורע את החובות שנוצרו מכח הלימוד שכבר למד (שו"ת אבני צדק אה"ז, אמרי דוד קונט' ת"ת סי' יב סק"ג, ועי' 'זבתורתו יגה' ח"ג בתשו' הגר"ח"ק אות כא). ומחמת כך כתבו שכדאי שיתנו שהסכפ יהיה לצורך הלימוד שמכאן ולהבא, ואילו את החובות יפרע הת"ח לשיעורין משאר רווחיו.

ולפי זה, גם כאן כדאי שר' דניאל יתנה שהסכפ שיתן לר' יעקב יהיה לצורך הלימוד שמכאן ואילך, ואילו את החובות ישלם ר' יעקב משאר הכנסותיו. אמנם נראה שכל מה שכתבו האחרונים הנ"ל, הוא כשהת"ח לווה לצורך לימודו, שבכל הלוואה זו לא היה יכול ללמוד, ולכן פרעו הלוואה זו נחשב כנותן על הלימוד לשעבר. אך חובות שאדם נטל על עצמו לצורך גישואי ילדיו, אין זה קשור ללימודו לשעבר, אלא זה חלק מההוצאות השוטפות והרגילות (וכשם שאדם צריך להאכיל את ילדיו בעודם בביתו, כך צריך לתמוך בהם לחתונה ולדיוור לאחר גישואיהם), ואם מחמת הוצאות אלו קשה לו ללמוד, הרי הסכפ שניתן לו לעזרה בהוצאות אלו הוא תמיכה בתורה שמכאן ולהבא.

ג. נחלקו ראשונים והאחרונים אם בהסכם 'ששכר וזבולון' נגרע שכרו של 'היששכר' לעולם הבא: יש שכתבו שה'זבולון' נטל חצי משכרו של 'היששכר', כפי שסיכמו (חוו"ל שער הפרישות פ"ה, מדרש שמואל על אבות פ"ד מ"א, שו"ת אבקת רוכל סי' ב, חפ"ה לבעל אוה"ח ברכות ח. מדבר קדמות לחיד"א מערכת מס אות לו בשם מהר"מ גלאנטי, מדרש האתמרי לבעל שבט מוסר דרוש יב, חת"ס עה"ת כי תבא עה"פ ושמת בכל הטוב, כתר ראש לגר"ח מוולאז'ין אות סד, ועוד). ויש שכתבו שאף שה'זבולון' מקבל שכר, לא נגרע משכרו של 'היששכר', והרי זה כמודליק נר מנר, שלא חסר הנר הראשון כלום (רבנו בחיי דברים לג יח, מנתות כהונה בבית דברי המד"ר בראשית פרשה צב יח 'חמור לגרמיה', צפנת פענח על התורה להמר"ט, פ"ר תצוה, ראש דוד לחיד"א פ"ר משפטים, הפלאה פתחא זעירא אות מג, שפת אמת ויחי תרגו, ועוד). ויש שכתבו שרק אם עשו תנאי ביניהם נגרע משכרו של 'היששכר', אך אם לא עשו תנאי, מקבל כל אחד שכר שלם (מהר"ש פרימו, אמרי שפר פ"ר בהר. הביאו החיד"א בראש דוד פ"ר קדושים שו"ת משיב דבר לצ"ב סי' יד, ולמעשה כן משמע גם בתשובת הר"ג פשו"ת מהר"מ אלשקאר סי' קא. אמנם הוא סובר שאיסור לעשות תנאי ביניהם, ואם עשו - 'היששכר' הפסיד, וה'זבולון' לא הרוויח. ומסתבר, שכשלא עשו תנאי, לא יקבל הזבולון אלא לפי מה שבאמת סייע ליששכר, ואם סייע לו רק בשליש או רבע בלימודו, כך יקבל, כמ"ש בשו"ת חיים שאל לחיד"א ח"ב סי' לח, ועי' אגרו"מ י"ד ח"ד סי' לו, ושבת הלוי ח"י סי"ג). ולפי האמור, ר' יעקב צודק בחששו שיפסיד חלק משכרו.

אמנם כבר כתבו האחרונים, שעדיף להיכנס לספק זה, בכדי שיוכל ללמוד תורה במנוחת הנפש (ואף הרמב"ם שקרא תגר נגד ת"ח המקבלים שכר על לימודם, מ"מ מודה הוא שכשהעשיר מיוזמתו רוצה לתת לת"ח, אין בזה טרן איסור, כמ"ש בסדר היום סדר ברכת המזון, ובראשון לציון לבעל האה"ח י"ד רמו כא, ואף הרמב"ם עצמו קיבל תמיכה מאחיו, ר' דוד, כמבואר באגרות הרמב"ם לפסיא דף לו ע"ב, באגרת לרבי יפת הדיון), וגם אם יפחת שכרו, הרי יעשה בזה יותר נחת רוח לקב"ה. ורק יחיד סגולה יכולים לסמוך על כחם ולהמשיך ללמוד מתוך הדחק (דרשות ופירושי רבנו יונה עה"ת פ"ר אמור, הלכות הגר"א ומנהיגי עמ' רטז, כתר ראש שם [נו"ע] שו"ת ציץ אליעזר חט"ו סי' לה, באופ"א קצת], ביאור הלכה ר"ס קנו וסי' רלא, אגרות חזו"א ח"א מט). וכן מצינו בכמה וכמה מגדולי הדורות, שעשו בעצמם הסכם שישכר וזבולון, ואי שסידרו לאחרים הסכם כזה בכתב ידם (אגרות חזו"א שם [נו"ע] אע"ל בתמ"ר עמ' כו, והערות הגר"ח"ק שם), וע"ע בסוף ספר 'שמח וזבולון'.

המשך ההערת מפסקי דינים

אינו מבטל מה שהוחלט מוקדם, עיי"ש, ונשמע מזה שנוכח להקפיד לעשות כן מתחילה למנוע (וערעורים) וביטול ההסכם הקודם, מחמת הסכסוכים שיפלו לעתיד, ואמנם כן מקפידים לכתוב בשטרי בירווי 'המסתעף'. [13] סי' ג' טעף א' [14] ראה סי' ח' טעף א' רמ"א שאפילו במקום שלא מצויים דינים שיערערו לדון חייבים להעמיד חכמים כדי למנוע שידונו בערכאות, ומכ"ש שחייבים להעמיד כשיש דינים גמרי, וע"ע ערוך השולחן סי' א' טעף י"ח (בענין חיוב העמדת ב"ד בא"י) שבכל עיר ועיר חייבים להעמיד ע"פ ב"ד של ג' שא"א על סמך שישאלו בב"ד אחר, וא"כ ה"ה בזמנינו כנ"ל. והלוא הובאו בסי' ח' הדינים הנוגעים להעמדת דיון. [15] ראה סי' ז' טעף י"א, ענוה, יראת ד', שנת ממון, אהבת האמת, אהבת הבריות להם ובעלי שם טוב, וסמ"ע ס"ק כ"ז מהטור ביתר ביאור. [16] ראה הרמב"ם הל' סנהדרין פרק הל' ח' ע"פ ביאור הב"ח ריש סי' ח' בסוד" שם. כל זה מלבד אלה שכשירים לדון כמובא בריש סי' ז' [17] פתחי תשובה שם ס"ק כ"ד מברכי יוסף אות ל"ג ע"פ הלחם משנה הל' סנהדרין פרק ב' הל' ז', והשיג על כנה"ג הגה"ט ט"ל כתב בשם המב"ט ח"א סי' ר"פ שכולם לעיכובא. [18] ראה חינוך מצוה תי"ד. [19] סנהדרין ז' ב', סי' ח' טעף א', סמ"ע ס"ק א', [20] שם, טור סי' ח' טעף א', [21] ברכות נ"ה א', כנה"ג הגה"ט ב' [22] סנהדרין כ"ט א', סי' ז' טעף ח', ופתיחי תשובה שם ס"ק י"ט. ובס"ק י"ח כתב מברכי יוסף אות ל"ה אפילו שונים בטענם שאף בבעלי חיים הקפידה התורה על צער בעלי חיים.